

POLITICS AND POLICY

БЮРОКРАЦИЯ ПО ВРЕМЕ НА ВОЙНА: ЗАЩО ТРЯБВА ДА СЕ СТРАХУВАМЕ ОТ „РАДИКАЛИЗАЦИЯТА“ НА РУСИЯ?

Владимир Дубровский¹, CASE Украйна

Резюме

Очевидно е, че не само строго йерархично организираната руска армия губи от по-децентрализирана и на пръв поглед дезорганизирана армия на Украйна, но и че самата руска държава, основана на същия принцип на високо централизирана „вертикална сила“, се оказва неумела, неповратлива и неефективна особено в сферата на разузнаването и мобилизацията на войници и офицери за фронта. Дали става дума за „системна заблуда“ по повод „Русия“ или просто е някакво „отклонение“ на иначе способната и ефективна силно-вертикална на властта в Руската федерация, или пък това са само „пореци от грешки“ на военното командване? Има поне два аргумента, които сочат, че в същност имаме работа със системен характер на тези проблеми.

Ключови думи: война, радикализация, бюрокрация, Украйна, Русия.

¹ Владимир Дубровский е старши икономист в института CASE Ukraine, където отговаря за изследванията и публикациите в областта на макроикономика, политическа икономия на прехода и развитие на частния сектор. Преди да заеме тази позиция е консултант на Harvard Institute of International Development (HIID)/CASE Ukraine Macroeconomic Reform Program (1997—2000) и експерт в Киевския Център за икономически анализи (1996-1997). Той е един от авторите на проектите за данъчни реформи в Украйна. По-скорошните му публикации включват: Vladimir Dubrovskiy and Janusz Szygmer, The political economy of sanctions against Russia: making the sanctions work as they should (под печат), Vladimir Dubrovskiy and Krassen Stanchev, Sanctions against Russia: Why and how they work, or should work, Foreign Policy Center (London), 10 August 2022 (виж: <https://fpc.org.uk/sanctions-against-russia-why-and-how-they-work-or-should-work/>), John Lough and Vladimir Dubrovskiy, Are Ukraine's Anti-corruption Reforms Working?, Chatham House Research Paper, 19 November 2018 (виж: <https://www.chathamhouse.org/2018/11/are-ukraines-anti-corruption-reforms-working>). Първият вариант на тази статия е публикуван на английски под заглавие „Why is Russian beurocracy failing in the face of war?“ в RevDem: Review of Democracy, издание на Централно-европейския университет, на 24 февруари 2023 г. (виж: <https://revdem.ceu.edu/2023/02/24/why-is-the-russian-bureaucracy-failing-in-the-face-of-war/>) . Българският превод е дело на Красен Станчев.

WARTIME BUREAUCRACY: WHY SHOULD WE FEAR RUSSIA'S “RADICALIZATION”?

Vladimir Dubrovskiy², CASE Ukraine

Abstract

It is obvious that the Russian army which is strictly hierarchically organized is not only losing to the more decentralized and seemingly disorganized army of Ukraine but also that the Russian state itself, based on the same principle of highly centralized "vertical power", has proven inept, irreversible and ineffective, especially in the field of intelligence and the mobilization of soldiers and officers for the front. Is it a "systemic fallacy" about "Russia" or is it simply some "deviation" of the otherwise capable and effective strong-vertical of power in the Russian Federation, or is it just a "series of mistakes" by the military command? There are at least two arguments that point to the fact that we are dealing with a systemic nature of these problems.

Key words: war, bureaucracy, radicalization, Ukraine, Russia.

Не малко международни наблюдатели не могат да разберат защо „могъщата Русия“ губи войната с почти четири пъти по-малка, много по-бедна и по традиция още по-малко ефективно управлявана страна като Украйна?

Очевидно е, че не само строго йерархично организираната руска армия губи от по-децентрализирана и на пръв поглед дезорганизирана армия на Украйна, но и че самата руска държава, основана на същия принцип на високо централизирана „вертикална сила“, се оказва неумела, неповратлива и неефективна особено в сферата на разузнаването и мобилизацията на войници и офицери за фронта.

Дали става дума за „системна заблуда“ по повод „Русия“ или просто е някакво „отклонение“ на иначе способната и ефективна силно-вертикална на властта в Руската федерация, или пък това са само „поредица от грешки“ на военното командване?

Има поне два аргумента, които сочат, че в същност имаме работа със системен характер на тези проблеми.

И последиците от тях за руския режим са мрачни, особено в случай на „радикализация“.

² Vladimir Dubrovskiy is a Senior Economist at CASE Ukraine, Chief Expert at the Economic Expert Platform's (formerly part of the RPR) Group on Tax Reform, and the Nestor Group's member. The main areas of his interest are macroeconomics, political and institutional economics, economic reforms, governance, corruption, SME sector, and interdisciplinary topics. He has worked with the World Bank, UNDP, GDN, OECD, WEF, Transparency International, Chatham House, and within the international programs of technical aid to the governments of Ukraine, Moldova, Kazakhstan and Azerbaijan.

СВРЪХЦЕНТРАЛИЗАЦИЯТА КАТО „ЕФЕКТИВЕН“ НАЧИН ЗА ВЗЕМАНЕ НА ГРЕШНИ РЕШЕНИЯ

Първият аргумент е свързан с общите недостатъци на вземането на решения „отгоре надолу“ във всички разновидности на авторитарни йерархични структури.

Разбира се, по-лесно е да се вземат решения при липса на проверка и противоположни мнения, но тук „ефективността“ се постига за сметка на качеството. Такива вертикали често нямат надеждни механизми за обратна връзка: информацията обикновено тече надолу относително добре, но не и в обратната посока, тъй като докладването на проблемите на авторитарен шеф често може да бъде рисковано.³

Това е едно от възможните обяснения за ирационалната първоначална стратегия на самото пълно-машабно (за разлика от завземането на Крим и военната подкрепа за „народните републики“ в Източна Украйна през 2014 г. и след това – б.р.) нахлуване на Русия в Украйна и опитът за завземане на Киев през 2022 г. Може да се е случило, че разузнаването е предоставило на Путин точно такава информация, каквато той би поискал и похвалил, в резултат на което главният и единствен вземащ решения човек не е могъл да си представи реалното ниво на устойчивост на Украйна, особено що се отнася до обществената подкрепа на нейното правителство и суверенитета на страната, силата на армията и т.н. От друга страна, времето за вземане на решение често се увеличава с централизацията, поради поради вертикалната субординация на низшите звена на йерархията.

И на последно, но не по значение място, в по-централизираните системи по-малко хора (и заедно с това по-малко интелектуални ресурси) участват във вземането на решения, докато участващите очакват някакво решение и/или реакция на висшия и в крайна сметка на най-висшия авторитет – всички тези констелации заедно влияят отрицателно върху качеството на решенията.

Поради тези причини вертикалните системи често са склонни да губят, когато става дума за сложни ситуации с висока степен на несигурност, тъй като въпреки че са ефективни при прилагането на решенията, те правят и повече грешки, някои от които могат да се окажат фатални. Вероятно залагането на стабилността на режима върху успеха на такава „малка, победоносна война“ е не по-малка „грешка“ на Путин, отколкото е фиаското на решението на Николай Втори да започне война с Япония през 1905 г.⁴

³ Виж аналогично разсъждение на Пиер Лемьо веднага след началото на войната на Русия срещу Украйна в „Путин: трудният живот на един диктатор“ (Икономически живот, 8 март 2022 г.): <https://ikj.bg/glasove-mneniya/putin-trudniat-zhivot-na-edin-diktator/>. Най-пълната теория на автократията засега принадлежи на Гордън Тълък, виж: Gordon Tullock, *The Social Dilemma: Of Autocracy, Revolution, Coup D'etat, and War, Selected Work of Gordon Tullock, Volume 8, Indianapolis, Liberty Fund, 2005.* (Б.р.)

⁴ Вероятно една от най-ярките описания на атмосферата в управлението на Русия и двора на нейният император, довели до търсенето на „малката победоносна война“ с Япония като начин „за“ стабилизиране на режима е дадено от Михаил Зигер в „Империята трябва да умре. (История на руските революции в лица: 1900-1917)“, издадена на български от Издателство Жанет 45 през 2019 г. (б.р.).

В същото време, както предполагат много видни военни експерти, превъзходството на украинската армия на бойното поле поне отчасти се дължи на нейната по-малко централизирана структура и култура.

Това, което наблюдаваме обаче, е, че руската система изглежда неспособна и неудобна не само при вземането на решения, но, изненадващо, и във фазата на изпълнение – точно там, където централизираната бюрокрация трябва да превъзхожда всички други форми на организация. Затова възниква въпроса: какво не е наред с изпълнението на висшестоящите решения в тази система?

ПАТРОН И ИЗПЪЛНИТЕЛИ – ДА НЕ БЪРКАТ С МЕРИТОКРАЦИЯТА

Налице са исторически свидетелства, които подсказват отговора на този въпрос. Повече или по-малко успешни в икономическо отношение автокрации могат да бъдат открити само в страни с вече добре изградена високодисциплинирана и достатъчно меритократична бюрокрация.

И това е основателна причина, която е необходимостта от повече или по-малко надежден механизъм за предаване на властта на автократа. Ако ефективна бюрократична (официална) командна верига вече е налице по някакви исторически причини, тогава такава бюрократична вертикала би изпълнявала решенията на владетеля по достатъчно ефективен начин, също толкова добър, колкото в напредналите либерални демокрации или дори по-добре. И така, един възможен „доброжелателен автократ“ има на разположение някои инструменти, които позволяват прилагането на неговите политики. Ако тези политики изглеждат разумни, тогава може да последва икономически растеж и дори модернизация на обществото.

Но какво се случва, когато няма такава готова за използване бюрокрация? Алтернативният механизъм за изграждане на "вертикала на властта" се нарича "патронален" в съвременната политическа наука (терминът е въведен от Хенри Хейл).⁵ Този патронален властови вертикал може формално да наподобява бюрократичната командна верига, но най-често включва и някои други играчи като местно (псевдо)самоуправление, олигархичен бизнес, правоприлагане и др., които съставляват „политически клан“, обединен от предимно неформални отношения, за разлика от формалните, характерни за една истинска бюрократична система. На практика това е система, диаметрално различна от всяка формална бюрокрация.

При един „класическия“ авторитаризъм елитите са или наследствени, аристократични (при монархично управление), или идеологически мотивирани. И в двата случая един управник може да изгради относително чиста, некорумпирана бюрокрация, в която всеки член е по правило спазващ закона, мотивиран от патриотизъм, подкрепен с високи заплати и други официални придобивки, и няма конфликт на интереси. Както Фукуяма убедително доказва, само такъв тип управляващи елити могат да успеят да

⁵ Виж: Hale, Henry E., *Patronal Politics: Eurasian Regime Dynamics in Comparative Perspective*. Cambridge University Press, 2014.

водят войните, които са били основна задача на държавата през цялата история на човечеството.⁶

Така например, от китайските императори от 3 век пр. н. е. до Хитлер и Сталин за всички владетели, готвещи се за голяма война, основната задача е да изградят такъв вид бюрокрация, както гражданска, така и военна. Конфликтът на интереси е един от основните проблеми, които те трябва да преодолеят – и те го правят, включително с такива варварски методи като забрана на чиновниците да сключват брак (следователно да имат наследници) или дори наемане само на евнуси на ключови позиции на инспектори и т.н.; или като отнемат децата от техните родители, защото като така откъснати от семейството те могат да бъдат поставени в пълно подчинение на властника (както в Османската империя), като в допълнение тези автокрации упражняват изключително жестоки прочиствания на администрацията. Но във всеки случай процесът отнема десетилетия и се оказва успешен само в някои страни, може би поради дисциплината, вече формирана от предишните векове на исторически път - най-често чрез отглеждане на култури като ориза, което изисква висока технологична дисциплина.

За разлика от това, патроналната система е организирана като „осиновено политическо семейство“ (както изследователите от Централно-европейския университет Магяр и Мадлович го наричат в своята новаторска книга „Анатомията на посткомунистическите режими“).⁷ Това семейство е предимно неформална структура, основана на лично родство и общ материален интерес. Тя много прилича на мафия и, точно като последната, може да бъде доста успешна в определен набор от дейности, полезни за нейните членове. Но що се отнася до държавното управление, егоистичният патронален елит може повече или по-малко ефективно да прилага предимно политиките, необходими за обогатяване на своите членове на всички нива, или в най-добрия случай някои подкрепящи, които легитимират управлението на такъв клан. Идеологиите работят като инструменти за еднократна употреба за такива режими, които могат да променят всичко, но не и алчността си. Маджар и Мадлович наричат съответните автокрации „патронални“, за да ги разграничат от основаните на идеологии „консервативни“ автокрации. Основната разлика е, че патроналният елит, включително неговата изпълнителна власт, е по дефиниция „хедонистичен“, основан на егоизма и съответно личния интерес; докато при консервативната автокрация тя е, напротив, идеологически мотивирана, така че хората (на първо място - елитите, които трябва да дадат модел за подражание) трябва да се жертват в името на някакви "по-висши ценности".

Структурата на изпълнителната власт в покровителните режими все още е йерархична, но тя набира персонал и е мотивирана според напълно различни принципи в сравнение с другите политически режими. Вместо подбора чрез меритократични и демократични

⁶ Виж: Fukuyama, Francis, *The Origins of Political Order: From Prehuman Times to the French Revolution*, New York, Farrar, Straus and Giroux, 2011.

⁷ Magyar, Bálint and Bálint Madlovics, *The Anatomy of Post-Communist Regimes: A Conceptual Framework*, Budapest and New York, 2020, достъпно на: <https://www.postcommunistregimes.com/>.

процедури или дори от идеологическата преданост, всички ключови позиции са изпълнени с кадрите, които са лично лоялни и послушни на шефовете си до най-високия. Това не означава непременно, че тези кадри са непременно неспособни, неквалифицирани и алчни, но често е така. Те все още понякога са мотивирани със заплати, но, поне започвайки от някакво ниво в йерархията, основната привилегия, която използват най-вече, е неуязвимост към нормалното наказателно преследване и (в случай на служители на реда) способността да се защитава от а един. Това позволява на такива елити да се занимават с всякакви корупционни без наказание, стига да се подчиняват на (неформалните) заповеди и да не преминават някои имплицитни червени линии в своите наказателни дела. Освен това, стига такива дейности да ги правят зависими от шефовете си, чистите хора не са повишени по високи позиции, тъй като са по-трудни за контрол. Както веднъж каза британският анализатор Джон Лоф, „Системата не е корумпирана, тя работи чрез корупция“.⁸

Това обяснява защо дори един въображаем доброжелателен автократ е обречен на неуспех в страна с покровителна система на държавното управление: той няма избор, освен да използва патронни механизми в изпълнителната власт. В същото време, за някои вероятно изненадващо, те не могат ефективно да изпълняват никаква дори в действителност добра икономическа програма, тъй като последната задължително би трябвало да включва мерки, подкопаващи патернализма като такъв. Само си представете как тези мерки могат да бъдат приложени от служители, чийто първи въпрос, задаван от тях често напълно открито, щом чуят общополезно предложение, е: „а аз къде съм в схемата“ - често изрично! - Попитайте, когато чуете някакво общо полезно предложение е „Какъв е моят собствен интерес към това?“. Поради тази причина не може да има „руски Ли Куан Ю“ или „украински Пиночет“, тъй като няма на разположение готова за използване оперативна бюрокрация и създаването ѝ изисква десетилетия, ако не и векове.

⁸ При по внимателен анализ на феномена описван от автора (виж бел. 1) както се е развивал исторически в СССР и аналогичните режими, се оказва, че привилегията „безнаказаност“ е част от система други привилегии и облаги, често материални (достъп до дефицитни храни, лукс, жилища, автомобили, валута и т.н.), но не парични. В такива системи, „който не може да граби, краде“ (според определението на граф Никита Панин от средата на XVIII век). Кражбите на дребно за забранени за широката публика, представителите на която подлежат на преследване. По йерархията, размерът на грабежа и кражбите има значение, но се регулира по-скоро стихийно.

Най-облагодетелствани в такива „социалистически“ режими са самите властници, работниците на властта, и силовите им придатъци.

Дългосрочният икономическият ефект от тази система не е изучен в подробности. Най-вероятно например сътрудниците и доносниците на различните национални варианти на „КГБ“ да са имали начислен трудов стаж и още висят на бюджетите на съответните пенсионни системи. Между другото, през 2014 г. Руската федерация въведе със закон положението, че писането на доноси е работно време и с него се актуализира стажа за пенсия. Има данни, че в Германия на Хитлер един служител на ГЕСТАПО е отговарял за около 2 000 граждани; в ГДР – на един сътрудник на ЩАЗИ се падат 65-70 граждани. Българското „щази“ може би не е чак толкова всепроникващо, по-различни оценки – до 100-150 човека на сътрудник и доносник. Косвените щети от тези системи изглеждат неизчислими. (Б.р.)

ПАТРОНАЛНАТА БЮРОКРАЦИЯ КАТО МУХЛЯСВАЩ УПРАВЛЕНСКИ ИНСТРУМЕНТ

Сега да се върнем на основната тема на нашия анализ. Не само „доброжелателен автократ“, но всеки режим, основан на идеология, трябва да натовари своите ръководители със заповеди, от които те не могат да правят пари на нито едно ниво на йерархията. Тогава, какво се случва, ако поръчки от такъв вид се хвърлят върху гореописания патронален вертикал, който основен мотив остава да бъде материален, защото е съставен от герои, избрани или самоизбрани от алчност, като противоположност на идеологията или служенето на хората? Те, разбира се, могат донякъде да бъдат „мотивирани“ с остен и принуда, но само донякъде. Но още вероятно те или ще намерят някакви начини да все още правят пари (като, например, опити да набират предимно богати кандидати са служба в очакване на подкуп)⁹ – което създава много бъркотия или мотивира бунт от типа „италианска стачка“ - изпълнение на заповедите бавно или несръчно, без краен резултат с оправдание да правите нищо, за да предотвратите бъркотия или загуби; ако, разбира се, не ги създавате умишлено. Общата липса на способности за намиране на истинска работа (предвид на обстоятелството, че са избрани предимно заради други „добродетели“), със сигурност ще допринесе за крайната неефективност в изпълнението на всяка задача. В резултат на всичко това се формира некадърна и изкелефирчена държава, която не може да изпълни дори елементарните цели на държавното управление.

Образно казано, при патронализъм лостът на въздействие, с който един автократ има под ръка, може да изглежда много дебел и направен от твърдо дърво. Но в действителност то гние и мухлясва. Този инструмент може да остане в това състояние неизползван за относително дълго време или дори да се употребява понякога за малко, докато някой не се опита да приложи по предназначение. Тогава лостът ще се счупи.

Следователно трансформацията на патроналната автократия в консервативна изисква пълна промяна в състава на елита. Няма как да накараме елитите, дошли на власт по предимно материални причини, да се въздържат от хедонизъм: цялата вертикала трябва да се ремонтира с идеологически мотивирани аскетични и в същото време дисциплинирани и добре обучени бюрократи – което със сигурност е невъзможно, поне в краткосрочен план. Така, ако лидер внезапно се опита да промени същността на своя режим или бъде сменен с идеологически мотивиран, резултатът ще бъде лош за страната: следва бърз крах.

РУСИЯ КАТО ПАТРОНАЛНА АВТОКРАЦИЯ

Изглежда, че именно такъв е случаят с Руската федерация, която преди години бе нещо като образец на патронално-покровителна автократия, водена от мултилиардер, разчитащ на силно корумпиран елит, съставен предимно от олигарси (някои от които са просто негови прислужници), топ мениджъри на гигантски държавни компании като

⁹ Или отдаване на пост като един вид кредит, с изплащане в бъдеще (б.р.).

Газпром и „силовици“ – т.е. висши служители на различни държавни агенции, надарени с „реална сила“, като полицията, армията, тайната служба и т.н. Този режим не е без идеологическо съдържание, но то е бяха предимно словесно и в никакъв смисъл не изисква елитите да се жертват в името на „каузата“.

Например, антизападната реторика и негодуването спрямо „Колективния Запад“ се използва често и от много отдавна, докато в същото време децата режимния елит учат, а често живеят предимно в западните страни (включително собствените дъщери на Путин), парите им биват изпирани и пазени в западните банки, пък и луксозни им яхти също са да док в чужбина. Дори най-стабилните антизападни пропагандисти като Соловьев или Киселов са имали луксозни вили на омразния запад.¹⁰

С началото на агресията срещу Украйна през 2014 г. и, особено, всеобхватната война на Русия, започнала на 24 февруари 2022 г., Путин и неговият близък кръг де-факто започнаха да превръщат режима си в идеологически. В резултат на тези действия руските елити се жертват в името на идеологията. В първата вълна на нахлуване в Украйна, през 2014 г., Путин „се самозаписа“ в най-важните категории елити с забрана на чуждестранни активи (а в някои случаи дори за пътуване) и търговски ограничения при вноса на луксозни стоки. В същото време, както е описано от руския либерален икономист Андрей Яковлев, той жертва някои елитни членове на групата си, обвинявайки ги в (прекомерна) корупция и др. под. Някои елементи на меритокрацията, които вече присъстваха, особено в управлението на икономическата политика, бяха донякъде засилени и разширени. На регионално ниво няколко от най-нахалните управители бяха уволнени, водещи кадри бяха ротирани и пренасочиха към работа, която откъсва и от действащите местни елити, и нови държавни проекти, призвани уж да стимулират ускорен ръст на икономиката.

Следователно основният въпрос е към какъв завършек и под каква форма е възможно и вероятно тези мерки да депатронализират елитите. Изглежда, че те едва ли са били достатъчни за промяна на неговата природата си, просто защото подобни ремонти работят само отгоре надолу, като се започне от известните „трима затворени приятели“, споменавани от Лий Куан Ю като първа крачка за „разчистване на пътя“. „Извършването на поръчка“ на по-ниското ниво, без да се ограничава корупцията в горната част, създава най-вече напрежение. Обърнете внимание, че предишните опити за прилагане на източно-азиатския опит в икономическите политики досега изцяло са се проваляли. Като нетен резултат руската икономика не успя да яхне вълната на икономическия растеж, която светът преживя между 2010 и 2020 г., а подкрепата на Путин в крайна сметка е намалела, въпреки краткосрочния ефект на популярност от завземането на Крим.

През първите няколко месеца на всеобхватната война срещу Украйна елитите трябваше да пожертват още повече от когато и да било преди. Те загубиха достъп до активите си

¹⁰ Интересно е, че реториката за „колективния (или целокупния) запад“ много често се използва от коментатори в българските медии, включително БНТ и БНР. Същото важи и за децата и имуществото на тукашните анти-западни политици и коментатори. (Б.р.)

в чужбина и изобщо е много вероятно да ги загубят изцяло.¹¹ Проверете кои компоненти от техния живот се запазват по време на ембарго и санкции. Опитайте се да се поставите на тяхно място... И ще почувствате миризмата на по-нататъшни чистки. Много от тях виждат как източниците им стопанска и житейска рента направо се свиват или поради санкциите, или поради намаляване на бюджетите, предвидени за тази и следващите години. Освен това, за да дисциплинира своята покровителска мрежа, Путин ефективно е иззел богатството и активите на няколко олигарси (Олег Тин и Вагит Алексперов, например). Собственикът на Novatec и няколко висши служители на компаниите, свързани с Gazprom, бяха открити убити по изключително жесток начин заедно със семействата им (което преди не се беше случвало), след изтезания - вероятно като демонстрация на наказание за неподчинение. Мобилизацията допълнително влошава „общественото положение“ жертви на йерархията: сега те могат да получат призовка себе си или най-близките си роднини и да бъдат изпратени на фронтната линия. Разбира се, те могат още да бъдат обвинени за подкуп или услуга към групата, но това все пак ще бъде жертва, която е член на егоистичния патронен елит и не е харесвана от нейния връх. Всичко това добавя много нови измерения към гореспоменатото вътрешно-елитно напрежение и допълнително влошава стимулиращата структура за членовете на вертикалата.

ТРЯБВА ЛИ ДА СЕ СТРАХУВАМЕ ОТ РАДИКАЛИЗАЦИЯТА НА РУСИЯ?

След всичко казано това може да се предвиди, че евентуално по-нататъшно „затягане на гайките“, извършвано от Путин докато пиша тази статия, или, ако не от него, от някой други, още по-радикално настроен имперски шовинист, който може да го смени, е много вероятно да има обратен ефект „смъкването на кожата“ от отделни членове на елита – вместо да скрепи, да разпусне връзките в него. Фигуративно казано, ефектът от навиването на гайките върху повърхността на меко желязо, може да изглежда много подобен на тази върху твърда стомана – огромен, страховит и всичко скрепващ инструмент за поддържане на структурата. Разликата обаче стана видима, когато стане въпрос за смачкване на мекото желязо: инструментът започна да разрушава структурата, която е призван за крепи. Докато материалът, от който е направен, е ненадежден, човек трябва да бъде много предпазлив при използването на такъв инструмент, тъй като колкото по-яростно се прилага усилията, толкова повече е вероятност за срыв.

¹¹ Става дума за около ¼ от общо 400 милиарда щатски долара блокирани руски активи, които са частни и принадлежат на въпросната група. Според една от най-подробните оценки на контрола на тази група върху активите в Руската федерация и извън нея, за периода 1990-2015 г. капиталът извън страната е около 800 милиарда щатски долара, от които 400 милиарда щатски долара се намират под частен контрол – виж: Filip Novokmet, Thomas Piketty, Gabriel Zucman, From Soviets to Oligarchs: Inequality and Property in Russia 1905-2016, World Wealth and Income Database, Working Paper Series 2017/9, p. 23: <http://piketty.pse.ens.fr/files/NPZ2017WIDworld.pdf> (б.п).

Може би това е причината Путин да се съпротивлява толкова дълго на всички планове за промени (към например сингапурски модел – б.р.) във функционирането на елита; той вероятно е бил и е наясно какво е качеството на материала в неговата вертикална. Но в крайна сметка той трябва да се поддаде и се поддава на натиска радикалите в тази йерархия. И в светлината на горе описаните обстоятелства това може да приближи края на режима му. Това обаче познатото от Горбачово време „ускоряване“ на разпада на вече прогнилата планова икономика със съответния елит, чиито дни бяха преброени. Днес и тук може да стана дума за евентуална подмяна на Путин с по-радикален водач или дори за по-успешен подобен нему заместник, приемник, което би било нещо като успешно повторение на опита за военен преврат от 19 август 1991 г. В бившия СССР. Иначе казано, по този начин е напълно възможно да се разгърне по-нататъшна радикализация на режима на управление на Руската федерация. По отношение на тази перспектива, следните няколко въпроса трябва да получат отговор. До коя степен е стигнала еволюцията от патронална към идеологически мотивирана автократия на Руската федерация през последното десетилетие? По-специално, до каква степен са мотивирани ключовите служители от официалните си доходи и идеология, като противоположност на личното обогатяване, породено и поддържано от сегашната власт? Къде е границата на жертвите, които членовете йерархията все още могат да понесат в името на идеологията, с която са индоктринирани и само разпространяват, колко време могат да го издържат, и не на последно място - имат ли избор?

БИБЛИОГРАФИЯ

- Bálint, M., Madlovics, B. (2020) *The Anatomy of Post-Communist Regimes: A Conceptual Framework*, Budapest and New York, <https://www.postcommunistregimes.com/>.
- Fukuyama, F., *The Origins of Political Order: From Prehuman Times to the French Revolution*, New York, Farrar, Straus and Giroux, 2011.
- Hale, H., *Patronal Politics: Eurasian Regime Dynamics in Comparative Perspective*. Cambridge University Press, 2014.
- Novokmet, F., Piketty, T., Zucman, G. (2017) *From Soviets to Oligarchs: Inequality and Property in Russia 1905-2016*, World Wealth and Income Database, Working Paper Series 2017/9, p. 23: <http://piketty.pse.ens.fr/files/NPZ2017WIDworld.pdf>
- Tullock, G. (2005) *The Social Dilemma: Of Autocracy, Revolution, Coup D'état, and War*, Selected Work of Gordon Tullock, Volume 8, Indianapolis, Liberty Fund.